
VAIHTOEHTOISET VIESTIJÄT KORONAKRIISISSÄ – Unconventional Communicators in the Corona Crisis

LOPPURAPORTTI
Helsingin Sanomain Säätiön hallitukselle 20.6.2023

Hankkeen johtaja:
Dosentti, D.Soc.Sc. Salla-Maaria Laaksonen
Helsingin yliopisto

Hankkeen tiedot

Hankkeen nimi:

UnCoCo: Vaihtoehtoiset viestijät koronakriisissä – Unconventional Communicators in the Corona Crisis

Myöntövuosi: 2020

Myönnetty summa: 99 000 eur

Hanke alkoi: 1.11.2020

Hanke päättyi: 31.12.2022

Hankkeeseen muualta saatu rahoitus (summa ja myöntäjä): -

Vastuhenkilö:

Salla-Maaria Laaksonen, dosentti/yliopistotutkija, Kuluttajatutkimuskeskus, Helsingin yliopisto

Muut tutkijat/työryhmän jäsenet:

Tutkijat: VTM Tuomas Heikkilä, VTM Juho Pääkkönen, KT/dosentti Essi Pöyry, FM Hanna Reinikainen, FT Emily Öhman. *Kollaboraattorit:* professori Vilma Luoma-aho (Jyväskylän yliopisto), dosentti Mikko Jauho (sosiologia/Kuluttajatutkimuskeskus/Helsingin yliopisto), YTT Anna Rantasila (Tampereen yliopisto), VTT Joonas Koivukoski (Helsingin yliopisto), Laura Olkkonen (LUT yliopisto), Tijs van den Broek (Vrije Universiteit Amsterdam). *Tutkimusavustajat:* VTK Hilma Anttila, VTM Nuppu Pelevina.

Projekti on myös tehnyt yhteistyötä Helsingin Sanomain Säätiön rahoittaman *Koronakriisin julkinen dynamiikka* -hankkeen kanssa (professori Esa Väliverronen, VTM Elina Uutela, Helsingin yliopisto) sekä Suomen Akatemian rahoittaman *Crisis Narratives* -hankkeen kanssa (professor of practice Nitin Sawhney ja professori Teemu Leinonen, Aalto yliopisto, Jonas Sivelä, THL).

Tiivistelmä hankkeesta:

UnCoCo-hanke tutki, miten koronavirukseen liittyvä tieto ja tarinat kiertävät ja kehystyvät vaihtoehtoisten viestijöiden verkostoissa. Käsitteellistimme vaihtoehtoisten, epätyypillisten viestijäryhmien kuten somevaikuttajien ja anonyymien tilien viestinnän yhteiskunnallisena keskusteluna, joka pyrkii tukemaan tai rapauttamaan virallisten toimijoiden legitimitettä ja viestintää. Hanke hyödynsi digitaalisen yhteiskuntatieteen ja kieliteknologian menetelmiä.

Hankkeen tavoite

UnCoCo-hanke kysyi, millä tavoin vaihtoehtoiset viestijät haastavat ja tukevat virallista koronaviestintää sekä sitä tuottavia instituutioita? Minkälaista viestinnällistä toimintaa ne saavat aikaan? Miten erilaiset viestinnälliset kehystykset ja toisaalta digitaalisen viestinnän muodot toimivat osana tätä prosessia?

Alkuperäisen suunnitelman mukaisesti keskityimme kolmeen eri toimijaryhmään:

- (C1) sosiaalisen median vaikuttajiin jotka toimivat viranomaisten kampanjayhteistyössä;
- (C2) dataan pohjautuvaa tietoa ja datavisualisoitteja tuottaviin spontaanisti organisoituneisiin kollektiiveihin (Eroonkoronasta.fi ja Pandemia.fi); sekä
- (C3) anonyymeihin viestijöihin Twitterissä ja anonyymeissa verkkopalveluissa (esim. Jodel).

Tavoite saavutettiin (asteikolla 1–5; 1=huonosti, 5=erinomaisesti): 4

Keskeiset tulokset

💡 Sosiaalinen media on keskeinen kanava valtaapitävien ja viranomaisten toiminnan arviointiin – niin yksilöille kuin kollektiiveillekin. Viestintä on usein tunnepitoista ja keinot vaihtelevat suorasta kritiikistä luovaan huumoriin.

- Analysoimme laskennallisten menetelmien avulla THL:ää koskevaa verkkokeskustelua kahden ensimmäistä korona-aallon aikana Suomessa. Yhdistimme analyysissa tunneintensiteettiä mittaavaa sentimenttianalyysia ja teemoja tunnistavaa aihehallinnusta. **Keskustelu THL:stä oli varsin vilkasta ja kauttaaltaan tunnepitoista**, varsinkin ensimmäisen aallon aikana. Alustavista tuloksista näkyy, että luottamusta ilmaisevaa sanastoa käytettiin suhteellisesti enemmän maskisuositukseen ja koronaohjeistuksiin liittyvässä keskustelussa kuin suoraan THL:n toimintaa koskevassa keskustelussa. Pelkoa ja vihaa ilmaisevaa sanastoa käytettiin suhteellisesti eniten kuolemiin ja tartuntoihin liittyvissä keskusteluissa. (C2/C3)
- Pseudoanonyymit Twitter-käyttäjät ovat kunnostautuneet pandemian aikana hyvin tuotteliaina koronaviestijöinä, jotka haastavat kiivaasti keskeisiä koronatoimijoita ja valittuja toimintatapoja – esimerkiksi rajoitustoimia, tartunnanjäilytystä ja rokottamista. Tilit myös hakeutuvat herkästi yhteistyöhön keskenään. **Yksinäisten aktivistien sijaan löysimme suuria pseudoanonyymi-yhteisöjä**, joiden jäsenet jakavat keskenään samoja tavoitteita, resursseja ja taktiikoita. Kolme suurinta yhteisöä – tukahduttajat, asiantuntijoiden kyseenalaistajat ja hallitusvastaiset – myös tukevat ja hakevat tunnustusta vakiintuneempien kansalaisliikkeiden ja poliittisten puolueiden joukosta. (C3)
- Vuonna 2020 Twitteriin ilmestyi **koronavastuullisia viranomaisia esittäviä parodiatilejä**. Tilit käyttivät verbaalista ja visuaalista verkkoviestintää heikentääkseen viranomaisten luotettavuutta. Ne kommentoivat koronatoimia ironiseen sävyyn, esittivät parodian keinoin viranomaiset epäpätevinä ja tehottomina, ja pyrkivät suoraan keskusteluun kohteidensa kanssa. Pandemian edetessä sävy muuttui huumoripitoisesta kohti suoraa kritiikkiä. Tilien kokonaistavoitteena näyttäisi olleen tiukempien koronatoimien edistäminen. (C3)

💡 Sosiaalisen median vaikuttajilla on paikkansa yhteiskunnallisen keskustelun muokkaajina ja välittäjinä erityisesti tunteikkaassa kriisitilanteessa. Heidän avullaan tavoitellaan niitä kohderyhmiä, jotka ovat viranomaisviestinnälle olleet hankalia – esimerkiksi nuoria.

- Tutkimme julkisyhteisöjen vuonna 2020 toteuttamia viestintäkampanjoita, joissa hyödynnettiin somevaikuttajia. Kampanjoilla oli yhteneviä tavoitteita somevaikuttajien suhteen. Niillä haluttiin tavoittaa muun muassa nuoria, joita voi olla vaikea tavoittaa perinteisemmillä keinoilla. Somevaikuttajien uskottiin myös kykenevän vaikuttamaan kansalaisten käytökseen ja vetoamaan heidän tunteisiinsa. Faktaa koronasta -kampanjan tarkempi analysointi osoitti, että somevaikuttajat tarjosivat seuraajilleen vertaistukea ja toimivat roolimalleina erilaisten rajoitusten aikana. Eniten vuorovaikutusta tuottivat lääkärivaikuttajien postaukset. Somevaikuttajat voivat vaikuttaa sosiaalisiin normeihin tunneperäisen ja samaistuttavan viestinnän ansiosta. (C1)

💡 Anonyymi sosiaalinen media on tärkeä kanava kriisitilanteen kollektiiviseen käsittelyyn ja tarjoaa tilaa myös vertaistuelle.

- Anonyymit keskustelu Jodel-sovelluksen korona-kanavalla olivat sekoitus pandemia-arjen kollektiivista käsittelyä, muiden käyttäytymisen kritisointia ja moralisointia, sekä epidemian intensiivistä seuraamista. Keskusteluissa kannatettiin tiukkoja rajoituksia, mutta myös vastakkaisia näkemyksiä esiintyi. Kanava oli vertaistuen alusta, jossa pohdittiin oireita ja omaa toimintaa sekä huolehdittiin henkisestä hyvinvoinnista. Nimettömyyden turvin oli mahdollista jakaa tunteita, joiden näyttäminen julkisesti ei olisi sosiaalisesti hyväksyttävää. (C3)

Hankkeen populaari loppujulkaisu tehtiin yhteistyössä Koronakriisin julkinen dynamiikka -projektin kanssa.

Julkaisu on ladattavissa verkossa:

https://blogs.helsinki.fi/uncocoproject/files/2022/11/report_UnCoCo-KJD-lores.pdf

Julkaisut ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Hankkeen julkaisut, artikkelit ja kirjoitukset (myös linkit)

- Pöyry, E., Reinikainen, H., & Luoma-Aho, V. (2022). The Role of Social Media Influencers in Public Health Communication: Case COVID-19 Pandemic. *International Journal of Strategic Communication*, 16(3), 469–484. <https://doi.org/10.1080/1553118X.2022.2042694>
- Laaksonen, S-M., Uutela, E., Pöyry, E. & Jauho, M., (2022). Asiantuntijan uudet housut: lääkärit vaikuttajina Instagramissa. *Duodecim* 138, 24, 2225-2230. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2022/24/duo17175>
- Laaksonen, S-M., Pääkkönen, J. & Öhman, E. (2023, *in press*). From hate speech recognition to happiness indexing: critical issues in datafication of emotion in text mining. Teoksessa: Handbook of Critical Studies of Artificial Intelligence. Lindgren, S. (toim.). Edward Elgar Publishers.
- Heikkilä, T., Laaksonen, S-M., Väliaverronen, E. (2022). Contesting the Covid-19 Consensus: Connective Action of Pseudoanonymous Accounts on Finnish Twitter. In *Proceedings of AoIR 2022*, available via AoIR Selected Papers for Internet Research. <https://doi.org/10.5210/spir.v2022i0.13017>
- Reinikainen, H.; Laaksonen, S-M., Pöyry, E. & Luoma-aho, V. (2022). Conquering the liminal space: Strategic social media influencer communication in the Finnish public sector during the COVID-19 pandemic. In: Niininen, O. et al. (Eds.), *Social media for progressive PR*. Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003177791-15/conquering-liminal-space-hanna-reinikainen-salla-maaria-laaksonen-essi-p%C3%B6yry-vilma-luoma-aho>
- Laaksonen, S-M. & Rantasila, A. (2021). Rocketing sheep: Affective discipline in anonymous mobile social media Jodel during the Covid-19 pandemic. *Proceedings of AoIR 2022: AoIR Selected Papers for Internet Research*. <https://doi.org/10.5210/spir.v2021i0.12198>
- Väliaverronen, E., Laaksonen, S-M., Jauho, M. & Jallinoja, P. (2020). Liberalists and data-solutionists: redefining expertise in Twitter debates on coronavirus in Finland. *Journal of Science Communication*, 19(5). [[open access](#)]
- Koivukoski, J. & Laaksonen, S-M. (*submitted manuscript*). Parody accounts as symbolic sanctioning of institutional actors in the Covid19 pandemic.
- Heikkilä, T.; Laaksonen, S-M. & Pohjonen, M. (*submitted manuscript*). Covid-19 content moderation and platform accountability.
- Laaksonen, S-M.; Pääkkönen, J. & Öhman E. (*manuscript in preparation*). Affective delegitimization of the health authorities during the Covid-19 pandemic
- Uutela, E.; Jauho, M., Pöyry, E. & Laaksonen, S-M. (*manuscript in preparation*). Doctors of Instagram: How formal expertise is utilized in social media communication.
- Laaksonen, S-M.; Olkkonen, L. & van den Broek, T. (*manuscript in preparation*). Pandemic Corporate Citizens: Communicative accomplishment of risk, safety and responsibility by Nordic companies during the Covid-19 pandemic. Short paper presented in a preconference for ICA23.
- Reinikainen, H. & Pöyry E. (2021). Somevaikuttajat koronaviestinnässä – Faktaa koronasta -kampanjan analyysia. Blogikirjoitus sivustoilla Rajapinta and Ilmiö (ilmiomedia.fi) <https://rajapinta.co/2021/12/09/somevaikuttajat-koronaviestinnassa-faktaa-koronasta-kampanjan-analyysia/>
- Laaksonen, S-M. (2021). Koronavirus ja numeroiden tenho. Blogikirjoitus sivustolla Rajapinta. <https://rajapinta.co/2020/03/17/koronavirus-ja-numeroiden-tenho/>

Esitelmät tieteellisissä konferensseissa

- Laaksonen, S-M. (June 2023). Continuums of identity and anonymity on social media platforms. *NordEthics NOS-HS workshop*, Copenhagen, Denmark.
- Laaksonen, S-M. (2022). Tracing discussions on anonymous, ephemeral and mobile social media: Adventures in the Jodel app. Presentation at the *Digital Research Data and Human Sciences DRDHum 2022*, Jyväskylä, Finland, Dec 1-3, 2022.
- Heikkilä, T. KJ., Laaksonen, S-M. & Väliverronen, E., (November 2023). Contesting the Covid-19 consensus: connective action of pseudoanonymous accounts on Finnish Twitter. Presentation at the *AoIR 2022 conference*, Dublin, Ireland.
- Heikkilä, T. KJ., Laaksonen, S-M. & Pohjonen, M. (October 2022). COVID-19 content moderation and platform accountability. Presentation at *ECREA 2022 conference*, Aarhus, Denmark.
- Heikkilä, T., Laaksonen, S-M. (2022). Connective Action of Pseudoanonymous Accounts on Finnish Twitter. *Centre for Sociology of Democracy Workshop: Democratic futures: New spaces, practices and approaches*. 16.6.2022.
- Heikkilä, T., Laaksonen, S-M., Pohjonen, M. (2022). Covid-19 content moderation and platform accountability. Presentation at the *MEVI-päivät 2022*, 22.-23.4.2022, Turku, Finland.
- Heikkilä, T., Laaksonen, S-M., Väliverronen, E. & Anttila, H. (2022). Contesting the Covid-19 Consensus: Connective Action of Pseudoanonymous Accounts on Finnish Twitter. Presentation at *Sosiologipäivät 2022*, University of Jyväskylä / Zoom.
- Uutela, E; Pöyry, E; Jauho, M; Laaksonen, S-M. (February 2022). Lääkärit Instagramissa: perinteisen asiantuntijuuden puolustamista vai laajentamista? *VAKKI-symposium*, University of Vaasa.
- Laaksonen, S-M. & Rantasila, A. (2021) Sheep and rockets: Peer surveillance and affective discipline in Jodel during the Covid-19 pandemic. Paper presented in *Nordmedia 2021 Conference*, Online/Reykjavik, Iceland, August 2021, and *ICA22*, Paris, France, May 2022.
- Reinikainen H., Pöyry E., Laaksonen, S-M. & Luoma-aho, V. (2021). Crisis communication through social media influencers during the COVID-19 pandemic. Paper presented in *Nordmedia 2021 Conference*, Online/Reykjavik, Iceland, August 2021.
- Koivukoski, J. & Laaksonen, S-M. (March 2021). Parody accounts for the symbolic sanctioning of institutional actors in the Covid19 pandemic. Presentation at *Sosiologipäivät 2021*, Helsinki/online.

Muut esitykset, luennot ja koulutukset

- Laaksonen, S-M. (2022). Unconventional communicators on social media during the Covid-19 pandemic: from influencers to pseudoanonymous voices. [Crisis Narratives Research Day](#) on 9th of May 2022, THL, Finland.
- Laaksonen, S-M. (2022). Kuka päättää mistä verkossa keskustellaan? Informaatiovaikuttaminen ja alustayhteiskunta. *IT-oikeuden yhdistyksen webinaari: Informaatiovaikuttaminen verkossa - mitä seuraavaksi?* 29.3.2022
- Laaksonen, S-M. (2021). Kuka päättää, mistä verkossa keskustellaan? Alustojen ja algoritmien vaikutus mediatodellisuuteen. Disinformaatio ja asiantuntijuuden muutos -seminaari Turun kirjastoille 4.11.2021
- Laaksonen, S-M. (2021). Vaihtoehtoiset viestijät koronakriisissä. Luento Poliittinen viestintä -kursilla, Helsingin yliopisto, 13.10.2021.
- Laaksonen, S-M. (2021). Tieto ja valetieto teknologisessa mediaympäristössä. Mikkelin Tieteen päivät 13.4.2021.
- Laaksonen, S-M. (2021). Unconventional communicators in the corona crisis. Presentation in the *TINT Perspectives on Science seminar* 19.4.
- Pöyry, E. (2021). Vierailuluento kurssilla *Sociotechnical (re)construction of consumer society* (Helsingin yliopisto)

Valmistuneet (tai valmistumassa olevat) opinnäytetyöt

- Heikkilä, Tuomas. *Combating online misinformation during the COVID-19 pandemic and beyond*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto, viestintä.
- Hilma Anttila, maisterintutkielma, Environmental change and Global sustainability -program, Helsingin yliopisto

Hankkeen saama medianäkyvyys (lehtikirjoitukset, tv- ja radio-ohjelmat, muu medianäkyvyys)

- Helsingin Sanomat 24.1.2023. ["Vedettiin vitsi vähän liian pitkälle" – Lääkärit jakautuivat kuppikuntiin, jotka syyttävät toisiaan somessa armotta.](#)
- Helsingin Sanomat 17.1.2023. ["Dosentti harmittelee THL:n päätöstä lähteä Twitteristä: "Tarvitaan järjen majakoita".](#)
- STT 16.1.2023. Yli lääkäri Hanna Nohynek harkitsee viestipalvelu Twitterin hylkäämistä, THL päätti jo lopettaa Twitter-julkaisut. Teksti saatavilla muun muassa [Salon Seudun Sanomissa](#)
- Times Higher Education 24.5.2020. [Science 'risks coronavirus backlash' as it is drawn into politics.](#)
- YLE Uutiset 4.1.2022 [Jos sinulla on Kela-huolia, vero-ongelmia tai jopa ulosotto vaanii, ei hätää! Virastot auttavat nykyään anonyymissä Jodelissa.](#)
- HS 23.5.2021 [Kuntavaalit "Älkää antako tälle apinalaumalle mitään näkyvyyttä" – Toimittaja Minja Rantavaara vietti viikon Jodelissa](#)
- Hankkeen verkkosivut ovat osoitteessa <https://blogs.helsinki.fi/uncocoproject/> ja projektin teemoista on viestitty Twitterissä aihetunnisteilla #uncoco ja #uncocoproject

Hankkeessa syntyneet tutkimusaineistot

Sosiaalisen median aineistot	<ul style="list-style-type: none">Faktaakoronasta- ja virtuaalivappu-kampanjoihin liittyvät sosiaalisen median viestit Instagramista ja Mohawk-palvelun tietokannasta (yhteensä noin 3 500 viestiä). (C1)Aktiivisesti Instagramissa viestivien seuratuimpien suomalaislääkäreiden julkaisut vuosilta 2020-2021 (n=2,136) (C1)Yli 4,2 miljoonan viestin aineisto twiittejä 229:ltä pseudoanonyymilta Twitter-tililtä aikaväliltä 1/2020-10/2021 (C3, C2)Mohawk-palvelun kautta kerätty datasetti, joka sisältää kaikki THL tai @THLorg -maininnan sisältävät sosiaalisen median viestit vuosilta 2020-2022 (C3, C2)Keskeisiä koronakriisin viranomaistoimijoita kritisoivien parodiatilien Twitter-viestit vuosilta 2020-2022 (n. 29 000 viestiä kahdeksalta tililtä) (C3)Twitter-aineisto, jossa koronaan liittyviä asiasanoja sisältävät suomenkieliset twiitit, joissa on mukana kuva/video (n=282 221) (C2, C3)
Muut media-aineistot	<ul style="list-style-type: none">Somevaikuttajia hyödyntäneiden viestintäkampanjoiden verkko- ja tiedotusmateriaalia (C1)Facebookin, Googlen ja Twitterin sivustoillaan julkaisemat uutisblogit, jotka käsittelevät koronapandemiaa (n=896)Twitter-viestejä, verkkosivujen tallennuksia ja kuvankaappauksia kollektiiveilta Endcoronavirus.org, Eronkoronasta.fi, Pandemia.fi (C2)Verkkoetnografajaksolla 30.11. - 31.12.2020 kerätty kenttäaineisto täysin anonyymien Jodel-keskustelusovelluksen korona-kanavalta (C3)
Haastattelut	<ul style="list-style-type: none">Somevaikuttajia hyödyntäneiden viestintäkampanjoiden suunnittelussa mukana olleiden virkahenkilöiden (n=5) haastattelut (C1)

Aineistojen tallennuspaikka mahdollista jatkokäyttöä varten

Aineistot ovat henkilödataa, minkä vuoksi niiden jakaminen avoimena datana ei ole GDPR:n ja tutkimusetiikan vuoksi mahdollista. Julkisia sosiaalisen median aineistoja voi kuitenkin tiedustella hankkeen johtajalta.